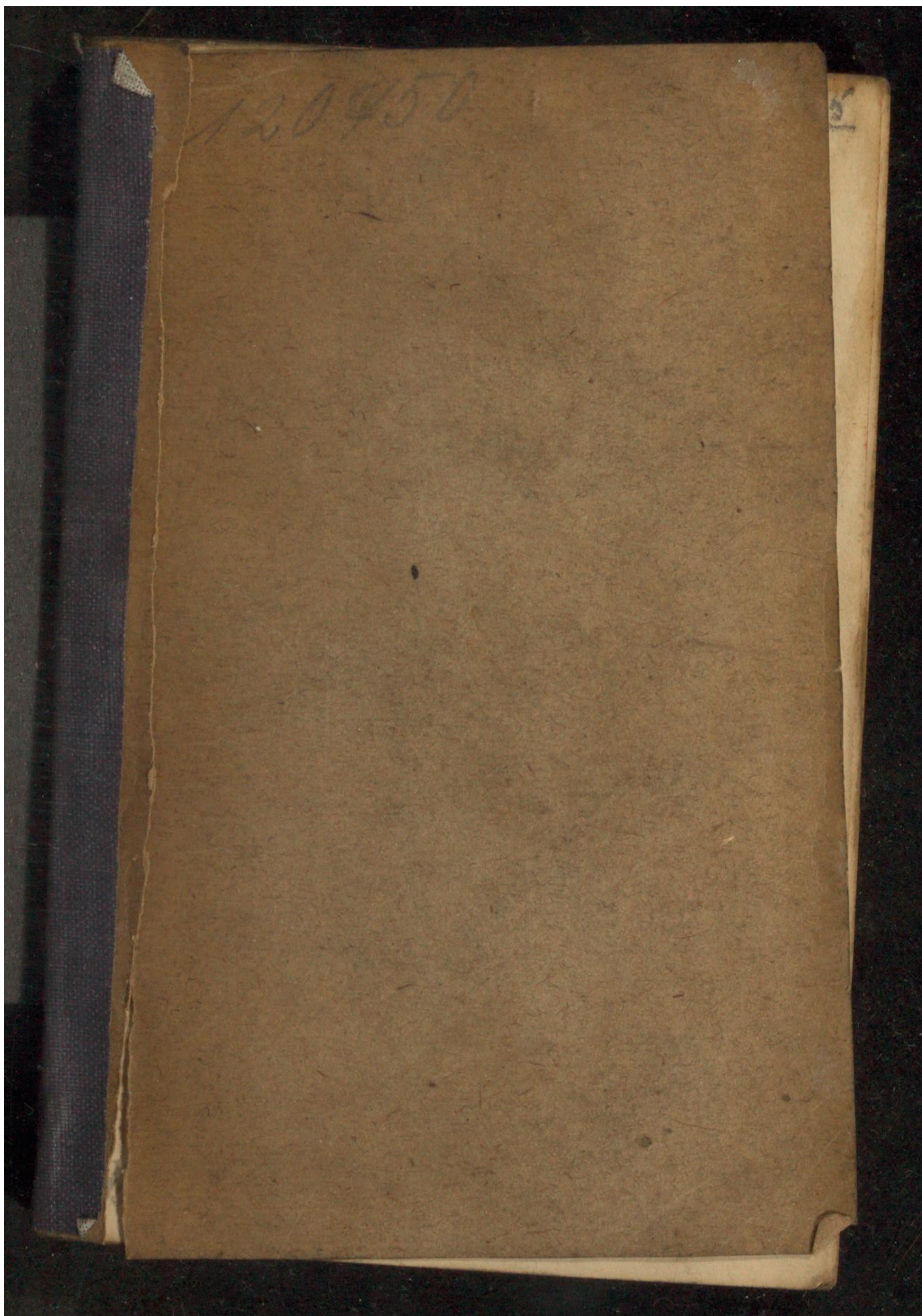
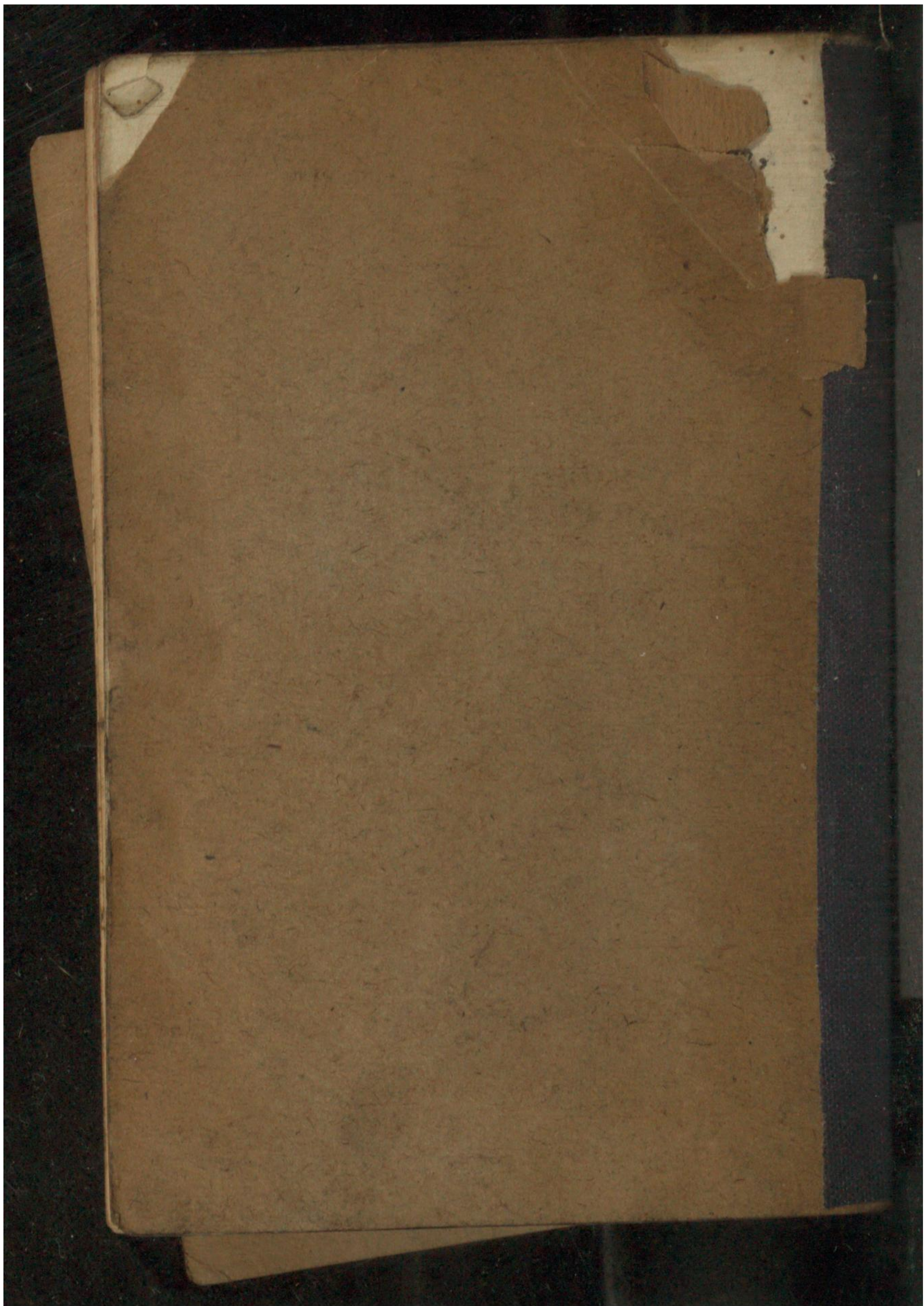

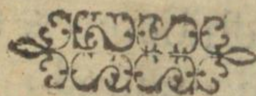

AMPLISSIMO Legum Doctori Bernardino Borgarutio:

AC PRAECLARISSIMO Medico, & Philoſopho Iulio Borgarutio, fratribus dilectiſsimis, & colendiſsimis,

PROSPERVS BORGARVTIVS, Philoſophus, ac Medicus. S. P. D.

POSTEAQVAM ex literis ueſtris præteritis iam aliquot menſibus intellexiſſem (fratres obſeruandiſſimi) in iſtis orbis terrarum partibus grauiſſimam, acerbiſſimamq; peſtem uerſari, præſertim in LONDINO totius Britanniæ Ciuitate florentiſſi-

ma, ubi tu Iuli frater tanta cum tui no
minis exiſtimatione,tantaque cum lau
de medicinam profiteris; continere
me non potui, neque animo ante con-
quieſcere, quàm iterum de hoc mor-
bo tam peſtilenti audiuiſſem, eſſet ne
planè extinctus, an adhuc ſua conta-
gione populos inficeret. Cumque in-
terim mecum cogitarem quanto in pe
riculo uterque ueſtrum eſſet,dum tu Iu
li tantum temporis ſpatium nanciſci
non poſſes, ut ſanitati,non dico cuiuſ-
que alterius, ſed tuæ ipſius conſeruan-
dæ operam adhiberes; & tu Bernardi-
ne maiori incommodo premereris,
quod Iuriſconſultus ſis, artemque no-
ſtram neſcias (tametſi enim peſtilen-
tia malum grauiſſimum eſſet:tamē fra-
ter noſter Iulius ſua ſolita prudentia,
accuratoque ordine medendi ſe ipſum
ab ea potuiſſet melius,quàm tu te om-
ni tua cura,& ſolicitudine defendere):
Id circo ſtatui facere, quod uulgo nūc
dici ſolet, ut una fidelia duos parietes
dealbarem. hoc autem eſt, ut tam bre
uiter,

uiter, quàm tenues ingenij mei uires efficere possent, aliquam describerem rationem, ac unam, qua faciliter, iuuante Deo, pestilentem hunc morbum euitaretis. Quod eo lubentius feci, quo mecum pressius consideraui non solũ ea, quæ tibi Bernardinę pro amore nostro fraterno debeo: sed etiam pro singulari tua erga me beneuolentia, pro humanitate, pro consilijs, & monitis sapientibus, quibus me ad studia semper excitasti. Quæ certe res omnes me admonent in præsenti, non ut te hoc solũ opusculo, idque etiam cõiunctim cum alio exornem; sed si quid sit maius, tuisquę in me beneficijs dignius, id totum præstem. Verum de hoc aliâs. Nunc has uigilias meas, quales illæ quidem sunt, tales uobis mitto; atque etiam rationem studiorum meorum, quę hos quinque annos, tum consilio uestro, tum mea etiam uoluntate in arte medendi consumpsi. In quibus certè methodo, qua potui optima, describendis, uix tantum temporis adhibui, ut

mearum cogitationum primum fieret exemplar, quia ſubito à Vobis ſecundæ ad me literæ uenerint, quibus accipiebam peſtem ceſſaſſe, omniaque in priſtinam ſalutem eſſe reſtituta: Vos ſanos, ſaluos, & ab omni infirmitate liberos eſſe; quæ quidem res quàm mihi fuerit grata, quàmque certum me ueſtræ ualetudinis effecerit, Vos, quæſo, iudicate. Profectò ego quantum quiſque cogitare poteſt, animo conquieui, Deoque opt. Max. gratias egi, quod ad preces meas tam miſericorditer uobis tale donum conceſſiſſet. Nihilominus tamen, ut ij facere ſolent, qui poſt magnam aliquam tempeſtatem ſubito non acquieſcunt, ſeſeque tranquillãt; cum iam res omnis, ut uolebam, compoſita, perfectaque eſſet, nec in ea ego meo iudicio ſtare uellem, decreui hanc operam cum Medicis iſtius Academię peritiſſimis conferre, eoſque obſecrare, ut de ea quid ſentirent, libere pronunciarent: Vt ita demum ſcirem, eſſet ne hoc de peſte non dico argumen-

tum,ſed ipſa ſola tractatio ſatis conue-
niens,quæ ad Vos mitteretur,in ea prę
ſertim loca,in quibus magis, quàm ali
bi uſpiam ſtudia medicinæ florent: qui
que ea ſequuntur amplioribus honori
bus afficiuntur. dubitabam enim,& ſu
binde uerebar,ne hæc tota peſtis cura-
tio ſatis à me eſſet imperfectè tractata.
Quæ poſtquam ab iſtis perlecta erat,
non eo certè animo ut ſub nomine ue-
ſtro in manus hominum publice ueni-
ret: ſed potius ut deſcripta priuatim
mitteretur: (nam ego nihil aliud cogi-
tabam,quàm breuem aliquam, ut dixi,
rationem reddere ſtudiorum meorũ,
tibique Bernardine; quod Iulius pro-
pter ſuas occupationes non potuit; ali-
quem modum præſcribere, quo te ab
omni peſtis infectione liberum, et ſa-
num conſeruares); Vniuerſi dixerunt,
uerè magnum erga me debere fuiſſe
ſemper amorem ueſtrum, de quorum
ego periculis tã anxie cogitaſſem.hoc-
que factum meum plus illi laudarunt,
quàm me ipſum decet ad uos ſcribere.

Sed opuſculum meum ſatis quidē perfectum eſſe, illudque in ſe pietatis exēplum habere, quod certè dignum ſit non ſolum inter nos conuerſari, uerũ etiam per uniuerſum orbem Chriſtianum propagari; ita ut à quibus ego exiſtimarem reprehenſus eſſe, tanquam qui in opere erraſſem, fui quidem quodammodo reprehenſus; ſed quod hũc laborem ſupprimi, nec in uulgus exire noluerim. Coactus igitur ſum eorum hominũ auctoritate, quibus ego nihil negare uel poſſum, uel debeo, hanc breuem de peſte tractationem chalcographis promittere, ut ea ſub ueſtro nomine in manus hominum prodiret. Sic enim fore affirmabant hi, de quibus iã dixi, ut omnes homines clare intelligerent, ueſtram erga me beneuolentiam, meamque in uos pietatem, deſideriumque aliquo modo gratificãdi: ſic meam promptam uoluntatem, noſtramque fraternam vnionem. quæ quidem quàm grata futura ſit Carolo Borgarutio Patri noſtro, homini iam
ſeni,

ſeni, quantumque ei profecerit ad longiorem uitæ curſum peragendum: demum quantum allatura ſit uoluptatis alteri noſtro fratri Borgarutio à Borgarutijs; omnis, qui filios ipſe, uel fratres habet, facile poterit iudicare. Quoniã ergo ſic eſt uiſum præceptoribus meis, ut hæc tractatio diuulgetur, uolo ut ea ſub ueſtri nominis patrocinio exeat, non quaſi illa uobis à me dedicetur, ſed ut potius fratribus amãtiſſimis gratificer, eo modo, quo poſſim hoc tempore commodiſſime. Veſtrum autem erit, non conuertere oculos ad huius operis exiguitatem (quos ego fateor maiori remuneratione dignos eſſe) ſed à quo animo profectum id ſit, hoc ſolum conſiderare. Valete. Patauij. Pridie Non. Decembres. M D LXIIII.

Ad lectorem.

Peste malum nullū grauius. pestē odimus oēs.
Omen & in tristi nomine pestis inest.
Hāc fugere optamus si forte premamur ab ipsa;
Ne ue premat cœlum uertimus, atque solū.
Scilicet id sapere est, ueniēti occurrere morbo:
Quæque futura forent, ante cauere malis.
Quod si oēs facimus, cupimusq; salute potiri,
Debeat & nummis carior esse salus,
Aere quid exiguo cessas opus istud habere,
Quo duce securus tempore pestis eris?

DE PESTE TRACTATVS,

Nunc primùm in lucem editus ab Excell. Medico Prospero Borgarutio.

ESTILENTIA, *seu pestis, quam Græci* λοιμὸν *dicunt, aliud nihil iuxta Hippocratis sentẽtiam uidetur esse libro de flatibus, & Galeni tertio de morbis uulgaribus, nisi mala, uel potius peßima, & pernitiosa admodum febris, uulgaris, communisque, ab ipso aere ortum ducens, qui nos quidem undequaque circundat, tãdem corrupto. Aer itaque nobis continuo contractus spiritus nostros internos principio lædit: quibus successiue offensi occurrunt humores, cordiumque humiditas innata, & ita deinceps febris quædam accensa omnium quidem nocentißima consequitur; quam idcirco Princeps noster Auicenna in pri. quar. febrem mali modi appellauit, quod latenter ægrum percutiat, ipsumque necet. Quod præterea morbus iste pestilens;*

Hippoc.

Galenus.

Auicen.

pestilens; sit morbus quidam uniuersalis, uel communis, uidemus nos eum omnes communiter inuadere, & breui quidem tempore homines necare. quemadmodum istud idem declarare Hippocratis uerba eodem de Flatibus lib. ostendunt, quæ huiusmodi sunt nobis latinè interpretata. Sunt febrium duo genera, ut hoc quoque nunc attingam, quorum alterũ commune omnibus pestis appellatur. quibus deinde uerbis eodem lib. hæc alia præponẽs subiungit. Communis febris propterea omnibus accidit, quod eundem spiritum omnes attrahunt, fitque ut simili corpori, similes spiritus similiter permixti, similes febres gignant. Sed est (inquit postea eodem libro) fortasse qui dicat, ut quid ergo non omnibus animantibus, sed alicui eorum generi incidunt hi morbi? Cui ego sic responderim. Differt corpus à corpore, natura a natura, & nutrimentum à nutrimento. Non enim omni animantium generi eadem aut non cõferũt, aut commoda sunt, sed sunt alia alijs magis conuenientia. Omnibus itaque consentientibus morbus iste pestilens, febris erit praua, seu pessima, ac pernitiosissima, communis, ac uulgaris ex pestilenti aeris statu proficiscens; erit, inquam, morbus utique contagiosus, maximum quidem bellum inter uitam ac mortem, & mirabile admodum

Hippoc.

dum

dum diuinum erga mortales flagellum. Ad cuius curationem antequam accedamus, & antequam causas, signa, prognostica, generationē, præcautionem ordine subtiliter perquiramus, Aeternam ipsam Monarchiam quā humiliter ac deuote deprecari, orareque semper debemus, ut ab hoc prædicto flagello intacto, nos omnes relinquat. Post quas preces, & facilius, & commodius, ac melius ad prædictarum rerum inquisitionem tandem accedere poterimus. Causas igitur istius contagiosæ pestis (ut ab eis exordiamur) multas quidem esse opinor, quas omnes non recensendas esse duco, ne breuis iste noster tractatus perprolixus nimium appareat, qui postea uel clarior, aut utilior, & facilior minime succederet; sed potius forsan obscurior, difficilior, ac magis lectoribus permolestus euaderet, ijs præsertim, qui breuibus rem totam legere, ac simul percipere desiderant. Quod si quidem, ut commodius nobis eueniat in causa erit posthac, ut de eis tantum causis pertractemus, quæ nempe magis nobis necessariæ huic nostræ declarationi uidebuntur, & à quibus absque ullo difficultatis timore satis alias uniuersas unusquisque rectè cognoscere possit. Duplices itaque talium morborum causas esse statuemus, sicut etiam hoc idem ex Galeno pri. de diff. feb. cap. quar. appa- Galenus.

ret,

ret, ac aliis plerisque in locis; sed non eas duplices: quas quidem, qui altius rem totã perscrutari uolunt assignare conantur; Terræ nempe alteram, alteram cœlo adscribentes; quandoquidem se ipsos, artem, ac omnia potius subuertere uidentur, quam boni quicquam ostendant, ut inferius declarabimus; Verum enimuero si eas minime spurias causas, uel dicamus ineptas perquirere desideremus, sed legitimas tantum accipiamus, aeris tantum malam coinquinationem, & humorum nostrorum corruptionem aßignabimus. Quæ quidem ambo satis nempe uiolenter pestem nobis afferre poterunt, etiam si ex corrupto tantum, atque uitiato malo aliquo inquinamento aeris nascatur morbus iste. ab aere, inquam, qui morbidam excretionem in se habens, quæ ueneni instar sit, pestilentes, & contagiosos parit morbos, ut Galenus lib. de Theriaca ad Piso. his uerbis bellissime expressisse est uisus, inquiens. Pestis tanquam & ipsa existat quædam bellua, haud paucos interimit; uerum Ciuitates quoque totas depascens, malè conficit. Quippe (subdit) praua quædam aeris ad corruptionem prompta mutatio efficitur, & homines cum respirationis neceßitate periculum euitare nequeant, ipsum aerem ueluti uenenum quoddam ad se per os attrahunt. Quod quidem & rursus idem

Galenus.

idem author, lib. ad Pamphilianum confirmauit, Hippocratis utiq; lib. de nat. hum. mentem sequutus. Hæc profectò prima, atque præcipua contagiosorum morborum, tum & pestilentium causa: Vitiosi aeris inquinamento aliquo, seu uaporibus infecti attractus, cui altera successiue associatur: humorum uidelicet internorum permutatio, ac corruptio. Putredinis autem (inquit Galenus eodem lib. de diffe. feb. et ca. eodem) principium uel cadauerum multitudine non crematorum fit, uel ex aliquorum uel lacuum, uel paludum æstatis tempore euaporatione, uel cœno, luto, alijsque cõsimilibus, aut à terræ specubus, ac baratris, quæ aerem omnes nos ambientem facilè quidem coinquinare possunt, & in ipso uitium astruere, unde pestilenter isti morbi postea nascuntur. Si præterea domi quis belluas aliquas mortuas, et putredini iam uicinas, uel legumina, aut segetes similiter putridas retinuerit, omnia etiam hæc, sciat, in causa postea esse ut aer ille domesticus coinquinetur, ac malus uel pestilens reddatur. sicut etiam cum in Ciuitatibus, aut uijs earum res praui alicuius, & fœtidi odoris aggeruntur, ut lini, cannabis, coriorum, ut brasicæ, arborumque erucæ, & huiusmodi, quæ in aquis macerantur grauеolentia. & sic uarijs, infinitisque quodam modo occasionibus accide

Hippoc.

Galenus.

re

re poterit ut prædictus aer putrefiat, corrumpatur, ac pestilens omnino euadat. Nec quicquam hæsitandum erit, licet dubium quoddam appareat, quod aer (ut quidam dixerunt) nec ignis immutentur, ac putrescant, sed aqua tantum, & terra; quod quidem satis apud Peripateticorum principem uidere erit proble. 20. sect. 25. quoniam cum ipso met eodem Aristotele, aut uerbis potius eiusdem, quam facile à nobis dubitationem istam remouebimus, cum rei huiusmodi ratione assignat, sic dicens. quod id nullatenus eueniat ob aeris naturam, sed quia igne refertus est, qui imputrescibilis omnino existit, cum eo nihil sit calidius. quemadmodum ergo qui igne refertus est aer nõ putrescit, ita ob alteram ei permixtam substantiam prauam, suamque humiditatem non raro putrescere contingit; quo fit ut ipsi non repugnet Aristoteles, & à nobis remouebimus omnem non solum huiusmodi dubitationem, sed eandem etiam resoluemus, unà concludentes, quod ea prædicta uia coinquinetur, immutetur, corrumpatur, & pestiferum tandem uenenum acquirere possit. Et quamuis deinde alterum adhuc in mente remaneat dubium, nunquid aer poßit in propria sui substantia, seu essentia alterari, ac putrescere, adeò ut propterea pestilens reddatur, cũ ipse (ut satis patet)

Aristot.

inter

inter cætera corpora à philoſophorum, ac medicorum ſcholis connumeretur: tale ita quoque dubium ex mente noſtra remouebimus, & omnino conquieſcemus, quotieſcunq; in memoriam reuocebimus, aerem, donec propriam ſeruat naturam, uel ſubſtantiam, ita ut prorſus purus, ac ſincerus ſit, putreſcere nullo modo, ſeu corrumpi, & peſtilentem reddi poſſe. At ubi contingat ut amplius eo modo, quo fieri poſſit ſincerus, ac purus non fuerit, ſed aliqua (ut diximus) ei permiſceatur ſubſtantia praua, ut aliquis uapor putridus, uel quid huiuſmodi, ex antedictis, ſanè quidem credendum erit aerem non modo poſſe putreſcere, uerum etiam & corrumpi, ac ſecundum totam ſubſtãtiam immutari: quod uerò non ſolùm aer, ſed cætera quoque elementa (excepto igne) putreſcant, ita certum eſſe apparet, quam quod certiſsimum, ut decretum reliquit ipſe noſter Ariſtoteles quar. Meteororum tex. quin. Sine igitur diſcrepantia aer ideò putreſcit, ac corrumpitur ſecundum non ſolùm eius naturam, uel ſubſtantiam, aut eſſe, ut ex prædicto Ariſtotele liquet quamplurimis aliȷs in locis ut probl. 21. ſect. pri. & poſt ipſum Galenus ſecum de nat. hum. & 12. meth. med. pr. de diff. feb. & prius Hippocrates etiam ſec. & ter. de uulg. mor. hoc idem nobis affirmat, concluditque. Nec

Ariſt.

Galenus

Hippoc.

igitur propterea ulterius nobis dubitandum
erit,num res sic se se habeat , nec ne, postquam
et ipso sensu,rationibusque satis probabilibus,
& prædictorum uirorum auctoritate iam con
quiescere poterimus , id ipsum concludentes ,
quod & materia ipsa, ac forma immutatur,al
teratur , coinquinatur, corrumpitur , & tan-
dem putrescit, ac uenenosam naturã acquirit :
immutatur , inquam,alteraturque non secun-
dum quorundam aeream(ut sic dixerim)opi-
nionem doctorum,qui quidem frigida, ac humi
da intemperie coinquinari asserunt , nihil for-
san intelligentes ea , quæ tum ex Hippocrate ,
Hippoc. *tum ex Galeno relicta patent . Ipse enim diui-*
Galenus. *nus senex secun.& ter.de uulg. mor.aerem ne*
dum in manifestis qualitatibus,sed etiam secun
dum totam substantiam fuisse ostendit immuta
tum : fuit etenim ne dum calida, & humida,in
quit,constitutio,sed nebula turbida, umbrosa ,
seu caliginosa , & aer multis nubibus plenus ,
non lucidus nec purus, neque omnino serenus ,
quemadmodum ex Galeni mente id idem colli-
gere possumus: quibus paulo post subdit eodem
lib.comm. tert. super tex. pri. & uidetur pu-
tredo ex materia quidem gigni humida,ex cau
sa uerò efficiente extraneo , & præter natu-
ram calore . Valde itaque dictorum doctrina
decipitur , & ab istorum auctoritatibus om-
nino

nino aliena declaratur. cum quibus non hacte nus erit disputandum, postquam satis inepte frigiditatem caloris loco præposuerunt; qui quantum ratione pugnent, facile unicuique patet. Quamobrem absq; dicta eius putredine credendum quoque erit nos peste intactos perpetuo permansuros, & (ut opinor) si statim à principio optima remedia adhiberemus, ne aer prædictus ulterius corrumperetur, uerum potius ad eius naturalem statum conuerti posset, sine magno admodum labore, uel dispendio, liberi omnes ab huiusmodi exitiosissima peste quiesceremus. Hæc itaque, sine discrepantia, prima, ac præcipua erit pestis causa, à qua præter alias pene innumerabiles, altera antedicta humorum putrefactio procedet, ac interna præsertim nostrorum cordium humiditas: causas eorum retro ponentes, qui secretiores his pestilentibus morbis aßignant, ut apud Ptolomæum, & Alkabitium uidere liquet, ac alios quamplurimos cum Medicornm, tum uerò Astronomorum in magnis planetarum coniunctionibus, complexionibusque euenire tradentes; quemadmodum hoc etiam Auicenna Fen. prim. quar. tract. 4. ca. pri. pestilentis febris causas enumerãs arbitratur. Principium (inquit) omnium horum sunt formæ ex formis cœli, facientes esse necessarium illud, cuius

Ptolom. Alkabitius. Auic.

aduentus ignoratur. Et paulo post. Oportet ut scias quòd causa prima lõginqua ad illud, sunt figuræ cœlestes, & propinquæ dispositiones terrestres. Quem ut potè scholæ Arabum principem, multi non eius factionis solum, sed meliorum disciplinarum cultores secuti sunt. Vt uerò illis concesserim una cum Galeno lib. pri. de diff. feb. cap. quar. à tetris spirationibus aeri circunfusis, & ab impuris terræ locis manantibus contagium huiusmodi procreari; sic certè à cælo defluere id mali admitti nullo modo debet. Neque ullum esse cœli, ac syderum concursum talem aut cõfigurationem, quæ pestem immittere in inferiora hæc quæ incolimus uelit. Quod ut non temere affirmare uideri possim, ea potißimum adferam, quæ dicto fidem asserere ualeant. Non ne summus ille diuinus Plato (ut ab ipso incipiamus) in Epinomide astrorum eam uult esse naturam, ut et uisu pulcherrima sit, & progressu, choreaque insignis, animalibus cũctis cõmoda præbeat: sane quidẽ hoc totũ eius uerba cõstringũt, quæ græce hæc erunt. ἄλλο δὲ χρὴ ζώου γένος θαὐδεύτερον γιγνόμενον ἅμα καὶ δυνατὸν ὁρᾶσθαι. τὸ γὰρ πλεῖστον πυρὸς ἔχει μὲν γῆς τί καὶ ἀέρος, ἔχει δὲ τῶν ἀπαύτων τῶν ἄλλων βραχέα μέρη. διὸ δὴ ζῶά τε ἐξ αὐτῶν παντοδαπὰ γίγνεσθαι χρὴ φάναι καὶ ὁρώμενα νομίσαι δὲ δεῖ πάντα τὰ κατ' οὐρανὸν ταῦτα εἶναι

ζώων

Galenus.

Plato

ζώων γένη. ὃ δὴ πᾶν χρὴ φάναι θεῖον γένος ἄστρων γεγονέναι. σώματος μὲν τυχὸν καλλίστου, ψυχῆς δὲ εὐδαιμονεστάτης τὲ καὶ ἀρίστης. δυοῖν δὲ αὐτοῖς μοιρῶν, τὴν ἑτέραν χρὴ δόξῃ μεταδιδόναι σχεδόν. ἢ γὰρ ἀνόλεθρον τὲ καὶ ἀθάνατον ἕκαστον αὐτῶν εἶναι, καὶ θεῖον τὸ παράπαν ἐξ ἁπάσης ἀνάγκης, ἤ τινα μακραίωνα βίον. ἔχειν ἱκανὸν ἑκάστῳ ζωῆς, ἧς οὐδὲν τι πλείονος ἂν προσδεῖσθαι ποτέ. *Quod quidẽ eſt. Alterum animalium genus ſtatuendum eſt, quod etiam & gignitur, et cerni poteſt, et ignis quidem plurimum, terræ quoque, & aeris, cæterorumque omnium paruas particulas habens: uariaque omnino hinc animalia, & uiſibilia generari dicendum, Hæc cæleſtia exiſtimamus animalia eſſe, diuinum aſtrorũ genus, corpore quidem pulcherrimo, anima autẽ tum beatiſsima, tum optima conſtitutum. His utiq; animalibus è duabus ſortibus alteram tribuendam putamus. Nam aut abſque pernicie immortalia, atque diuina neceſſario ſingula ſunt, aut uitam longæuam agunt, ſingulis adeo ſufficientem, ut longiore nõ egeant. Si igitur abſq; pernicie eſſe aſtra aſſignat Plato, & ſidera omnia diuinaque etiam, ac ſempiterna, quo nam pacto contagioſam peſtilentiam his inferioribus largientur? cum puriſsima, æthera, & ab omni prorſus contage alieniſſima ſint? Nõne iterum ex eodem probare id ipſum licebit,*

cum inquit. τουτὸ δ' εἶναι τὴν τῶν ἄστρων φύσιν, ἰδεῖν μὲν καλλίστην, πορεῖαν δὲ καὶ χορείαν, πάντων χορῶν καλλίστην, καὶ μεγαλοπρεπεστάτην, χορεύοντα, πᾶσι τοῖς ζῶσι τὸ δέον ἀποτελεῖν. Quod est. Hanc astrorum naturam esse, uisu quidem pulcherrimam, progressu, & chorea optima utentẽ, oĩum quæ chorearũ recẽtissima, ac magnificentissima quæ cũctis animalibus cõmoda pbet. Si ergo bona, atq; cõmoda impartiri astra animantibus cunctis soleant, sit autem bono malum contrarium, ipsaque pestis malorum omnium pernitiosissimum, fieri profectò minime potest ut ab astris euenire possit. & si nullũ sydus malum erit, quænam pacto mala in hæc inferiora ui sua planè benefica ac salutari immittent? Non ne Aristoteles etiam in lib. 9. metaph. cap. 10. hoc idem confirmat, sic dicens? Non igitur quicquam in ijs, quæ à principio, & quæ perpetua sunt, malum est, neque error, neque corruptum, etenim corruptio de malis est. Mercurius quoque Trimegistus in Asclepio non ne talem prorsus reprobat ineptam opinionem? cum inquit. Quicquid de alto descendit generans est. Quod si generat, quod è cœlo ad nos labitur, quomodo corrumpere potest? Dicant obsecro Astronomiæ sectatores isti, quomodo, aut qúa tãdem ratione hoc absurdum defendere possint, quid, quod stellarum

Arist.

Mercur.

rum quædam sunt fortunatæ, quædam uerò in fortunatæ. Sed uideant precor quid Auerrous sibi uelit cum inquit. Et ex hoc cognoscitur impossibile id esse scire, quod Astronomi dicũt stellas quasdam fortunatas esse, alias infortuna tas. Id autem sciri de eis potest quasdã quibusdam esse meliores. Desinant itaque omnes, & cum ipsis una, qui eos sequuntur parum cordati Medici nobis suis fallacijs, technisque imponere; impium enim esse oportet dicere, atque nefas diuinissimis, ac purissimis existẽtibus corporibus corruptionis omnis, ac paßionis expertibus; faterique tandem conentur nec à cœlo, nec à syderibus tantum mali in mortalium perniciem deriuari, sed id omne ab impura inferiorum exhalatione manare, & in natura mortalium subesse confirment, causamque eorum huiusmodi irrideant, & tanquam ineptam postponant in futurum. Ac nobiscum una fateantur Theologorum certissimam esse cum dicunt. Dei summi, arcana uoluntate, atque inscrutabili consilio non rarò pestilentes morbos, sæuaq; contagij semina, huc ad punienda hominum scelera, reuocandosque ad se à corruptela morum homines, immitti. Et ita cum Theologorum scholis concordantes, & medice postea causas alias inquirentes, eas tãtum præponere non dubitabimus, quas superius modo Auerr.

demonstrabamus. aeris (inquam) corruptionem; humorumque putrefactionem. At non propterea consequetur hanc pestilentem febrē eiusdem generis esse, cum his quæ ab humorum putredine accenduntur; quoniam perpetuo eā ab externa causa ortū ducere fas erit, quæ, aer erit immutatus, ac coinquinatus, uel corruptùs: illæ uerò contra nunquam ab externis fiunt, semper autem ab internis. Præterea illæ febres, à quauis humorum putredine excitantur, ista uerò nisi maxima genita fuerit putredo generari nunquam poterit, & maxima in modum, ut potius corruptio per putrediuem, quam putredo simpliciter appellanda sit. Postea id ipsum, quod in hac pestilēti febre putrescit perpetuo cordis aliquam esse substantiā conueniet, in alijs uerò febribus, quæ ex humorum quidem putredine oriūtur, uel nunquam, uel rarò id euenire uidemus. Quamplurimis itē rationibus inter se ipsas differre inueniemus. sed ut citius finem tractatus attingamus, uniuersas prætermittemus. Et causas hoc modo absoluemus, tum aeris prædictas, tum etiam humorum, semper illud concludentes, ut prima, ac peculiaris causa pestis prædictæ sit solum peßima aeris putredo, et corruptio, cum in materia, tum in forma à rebus iam superius demonstratis, cum alijs quam plurimis, quas etiā

præter-

prætermittendas duximus; quibus traditis finem faciemus, & ad signorum declarationem nostra conuertetur oratio; in quibus eundem sequemur ordinem, quem hactenus in causis prædictis secuti sumus; solum scilicet ea signa demonstrabimus, quæ magis quidem manifesta nobis apparebunt. Si igitur aßidue in fine ueris mala erunt tempora, hoc est pluuiæ, uel in æstatis fine absque uentorum flatibus cum uehementi admodum calore: uel si meridionales uenti flauerint, & dum non pluit turbidus tamen ac nebulosus aer conspicitur, pestilentiam futuram in fine æstatis proculdubio significabit: sicut talem inquit Hippocrates fuisse temporis constitutionem, cum in Cranone ciuitate ita horribilis, magnaque pestis ab eo descripta fuit: facile siquidem diuinus Hippocrates ante tempus à prædictis omnibus mutationibus cognouit; quod cum sic confusum tempus tunc esset, aliud nihil euenturum quidem nisi malus aliquis affectus, & cum ingenio omnia considerasset, quam optime sanè comperijt eos peste tremebunda correpturos iri. quæ postea cum eius prognosticatione statim euenit, ut idem tẽporibus quoque nostris euenturum opinor, ac posteriorum omnium. Aliud adhuc è cælo accipere etiam poterimus, idest cum igneæ flãmæ, ac ueluti stellæ cadentes, uel cometes in aere

Futuræ pestis signa.

Hippoc.

uidentur,

uidentur, uel solis incensus calor; quæ omnia ex immodica siccitate, uel uapore (ut sic dixerim) accenso, proueniunt, & facile aerem postea corrumpere, ac immutare possunt, potißimum autumni tempore; uel si arbores ardere uideantur; aut si à longe quicquam inspiciamus, aer penitus ptremet, ut accidit super fornacē igne refertam, certius est signum pestis uicinitatis in mortales; sicut fuisse refertur aerem anno iam elapso apud non nullos Anglorum populos, inter quos deinceps ualde horrenda quidē pestis misere uiguit; ita ut quamplurimos Londini illæsos timore tantum, ac periculi cogitatione supernecauerit; quemadmodum etiam sæpius apud Gallos uidere licet, quibus sæpius quoque pestis acerbißima resurgit. At si aer quasi puluerulentus mensibus aliquod perseueret, & siccæ, crassæ, ac multæ nebulæ cum ipso uideantur, clarum etiam pestis futuræ signum ostendunt; ut sæpius illi etiam experiuntur Bisantini populi, quos pestis sæuissime continuo necat. Cumque aerem uideamus turbidum, uel nebulosum, ac utrumque autumni, & hyemis tempore, pluuiamque speremus, nec tamen pluat; tunc etiam signum erit eius temporis temperamentum esse corruptum; quemadmodum idem euenisse; tribus ab hinc annis in Babilonia ciuitate antiquißima quamplurimi merca

tores

tores nobis retulerunt. Rursus æstiuam pestilētiam nobis designat pluuiæ paucitas in uere, cum frigore multo; quibus signis cum uentus subsequitur Auster, aliquotque diebus aer modo frigidus, modo calidus conturbetur, uel canes etiam multi rabie afficiantur, pestem futuram omnino demonstrant; sicut cum lupi per ciuitates transcurrant, fastidiosi, molesti, ac rabida fame oppressi, clarum etiam est nobis futuri istius morbi indicatio quædam; quemadmodum quoque multi ex antiquioribus nostris fuisse dicūt multis elapsis iam annis in nostris partibus apud Felicissimi, Illustrissimique Principis nostri, ac Potentissimi Ducis Vrbini populos, quem cum omnibus Deus perpetuo conseruare dignetur; incolumenq; relinquere, ut feliciter nos omnes gubernet, cum inter cæteros uniuersos Principes, Princeps iustissimus, cum omni benignitatis ac pietatis feruore nostris temporibus reperiatur. Asserunt itaque seniores illi tunc temporis ualde quidem impia peste diutius oppressos fuisse. Aues etiam nobis inditium maximum futuræ pestis ostendunt, quoties oua, ac paruulos eorum pullos immaturos adhuc deserunt; serpentes etiam per aerem apparentes, uel uermes, ranarum multitudo cum uarijs una, diuersisque uisionibus signa quoque manifesta nobis semper sunt futura.

ra. Alia deinde signa nobis apparere possunt, quibus in coniecturam uenire possumus pestis aduenturæ; quæ breuitatis gratia nobis præter mittentur, ut citius ad hominis correpti signorum inquisitionem accedamus. Sed quoniam in peste omnia horrendissima fieri possunt, & grauissima quæque superueniunt, nihilque in ea uelut in alijs morbis definitũ est, ob id à maximis exordiemur inditijs febrium istarum pestilentium; quæ quidem maxima aut à calore, uel pulsu, uel urina, aut ab omnibus una sumuntur. Calor si quidem harum febrium ab alijs per putredinis copiam differt, ut tangentibus nobis eos cognoscere liquet, postquam nunquã calidi ut perurant apparent, & extrinsecus in extremis eorum partibus tactu perfrigescunt, licet interius magno flagrarint incendio, ut liquet etiam ex Galeno sext. de uulg. morb. com. pri. super text. 29. in ea peste euenisse, quam Thucidides descripsit; quibus adeo interiora urebantur, ut neque ualde subtilium uestimentorum, neque linteolorum uelamenta, neque aliud quicquam præter nuditatem ferre possent; quamuis exterius corpus tangenti ualde calidum non erat. Aliud deinde sequitur signum antequam ad pulsuum signa perueniamus, quod erit ut omnes totius corporis grauitas permagna tunc opprimat, cũ sudore quodam

Quibus signis iam hominẽ peste oppressum cognoscamus.

Galenus.

Thucidides.

dam fœtido, ut plurimum laßi, ſegnes, uel ſonnolenti uidentur, cum reſpirationis quoq; difficultate, ac maximo quodam anhelitus fœtore, ſæpißimaque oſcitatione. quos uerò ſi Medicus manum ſuper pectus imponat ut febris calorem dignoſcat, calidos magis ibi eos inuenerit, quam alibi per totum corpus. Deinde uel breui, uel nunquam ſine capitis dolore reperiũtur; quos etiam ſi conſpexeris iratos quodam modo iudicaueris, continuoq; color uarius, ſitibundi, facile uomentes, difficulterque cibum retinentes, cum oris, ac linguæ amaritudine, nigredine, uel citrinitate, ac ſiccitate. Pulſus poſtea adſunt omnino frequentes, celereſque ſæpius, non autem præualidi, ſed quibuſdam imbecilli, manifeſtiuſq; celeritas cõtractionis percipitur; quibuſdam uerò aderunt pulſus ferè moderatis ſimiles, parumque præter naturam immutati, ac in eodem ſtatu perpetuo permanentes. Vrinæ non ſemper eodem modo uidebuntur, ſed aquoſæ, tenues, bilioſæ, ad nigredinem interdum tendentes, ut Paulus Egineta inquit lib. ſec. cap. 36. ac conturbatæ, aut quibuſdam craſſæ, ſubfœtidæ, uel omnino ſanorum ſimiles colore, craßitudine, ac ſedimento; quæ inter omnes exitior eſt, uel quoque ſuperius circa coronam (ut ſic dixerim) quædam ſubliuida quodammodo apparent, ac fugiunt; & item aliæ,

Paulus Egineta.

aliæ, quæ åranearū telas ueluti latas referūt, uel campanulas quasdam intus conspicies, ut si oleum proieceris; at si quid huiusmodi animaduertas, aut nullum planè sublimamentū in natare, urinis in deteriorem omnino partem interpretare, ut Galenus inquit tert. de præsag. ex pulf. cap. quar. Verum ex urina in eiusmodi febribus; præsertim ubi corpus cordis occupauerit firmam notitiam petere semper non licebit, sed certiora quæramus signa. Apparent deinde per uniuersum corpus affectum pustulæ quædam pestilentes, ut sunt carbunculi, ac praua alia ulcera, & pernitiosa in facie, tonsillis, aut sub alis, aut circa inguina, ac in reliquo corpore, ut illud idem recenset Aetius lib. quin. cap. 95. ac Paulus libro iam prædicto. Aliquando quiescere nullo modo possunt, incidunt in syncopim, seu animi deliquium, ac sæpius si sudant, sudorem frigidum sudant: cum uomuerint, materiæ quædam erunt coloris uariæ, præsertim ad nigriorem uergentes: si per secessum talem habeant fœtentem materiam, aut uiscidam, uel breui morituros eos existimato, uel nullatenus euasuros, nisi ope tantum diuina; nam ut perbelle inquit Galenus citato loco ca. ter. quam excogites medicinam ad putredinem, quæ cor occupauerit? quibus pestilē tibus signis aliud tandem superaddemus, & postea

Galenus

Aetius

Paulus.

Galenus.

postea ulterius progredientes ad curationem, & reliqua perueniemus. si nigram igitur, aut plumbeam, putridamve habeant urinam: ac fœtentem anhelitum, torporem, seu spasmum, istos quoque mors cito inuadet. Et licet multis adhuc signis cognoscere possimus, & pestem ac peste correptos; nobis tamen sat fuerit ea tantum enarrasse, quæ nos manu ducere possũt in aliorum perfectam cognitionem. & ita signorum declarationem absoluemus, postquam dictum est eam dignosci ex febris maligno more, uomitu, angustia, conturbatione, animi deliquio, pestilenti aeris statu, à quo multi eodem morbo corripiuntur, ac alijs plerisque. Sæuiẽti igitur morbo confestim nos occurramus, quod procrastinatio in talibus morbis mortem adferre soleat; unde est illud Hippocratis aph. 10. lib. quar. medicare in ualde acutis morbis si materia turget, eadem die, tardare enim in talibus malum. Sed ad alia iam accedamus, id unum tamen non relinquentes, quod homines pestis magis obnoxij sunt habentes humores crassos, uel prauos, aut multos, & sanguinis copiam, suntque præcipue pueri, & adolescentes, nubiles puellæ, & qui temperaturæ sunt calidæ, & humidæ; deinde qui calidæ ac siccæ, uel frigidæ, ac siccæ. Qua propter hi omnes inter alios cauere magis debent, ne multum in locis

Hippoc.

maneant,

maneant, ubi magna ſit aquarum copia putri-
darum, uel ubi multa ſint cadauera licet ſepul
ta, uel in ſatis uaporoſis locis, ubi facilius or-
tum ducere hæc peſtis poteſt. Peſtis præterea
ut plurimum ultra triennium non ſæuit, uel du
rat, aut quia tamdiu aer ipſe, cum ſit læuiſſi-
mæ ſubſtantiæ, ulteriorem putredinem pati
non queat; uel quod tandiu non habet in quos
ſæuiat. Lutetiæ tamen Pariſiorum, ubi alias
aliquandiu iſtis ſtudijs operam dedi, continuo
aliquem reperies peſte correptum, nec unquã
penitus deſinit, ita ut iam minus multi ti-
meant, quam capitis minimum dolorẽ; anniſq;
ſingulis in cœleſtis Piſcis coniunctione, ac So-
lis cum Luna oppoſitione, & quando Sol ſub
Saturni, ac Martis quadrangulum tranſit, re-
ſurgere ſemper uidetur, & creſcit, ſicut ubiq;
id euenturum peſte uidebis; deteriuſque nos
tractat in Solis ortu & occaſu, quàm medio
die, ac media nocte, ut id totum tot Pariſien-
ſes probare poſſunt, cum eis una, qui ordine,
ac methodo peſtem curarunt; ſed tamen ſi in-
ter eos continuo duraret, ac ſæuiret, ut ea dura
uit inter Anglos Londini, ubi mille quandoq;
in hebdomada occidebat; certe credendum eſt
quod duitius nõ perduraret. et ſic cauſis, ſignis
ac rebus alijs prædictis iam finem tandem im-
ponamus, ordinemque, uel modum, & metho-
dum

Quandiu peſtis perduret.

dum nos quoque curationis ponamus, ut liberi ab hoc contagioſo morbo liberi maneamus, alios curemus, correptos, cæteroſque ſanos præ ſeruemus. Ergo ſi peſtis uis locum quempiam occupauerit, tractumve terræ aliquem, protinus periculum ſubeſſe conſtat, ne labem eam aeris inquinati attractu contrahant, qui ibi degunt homines. Quod ne fiat, prima, præcipuaq; ea cautio fuerit ut aerem putridum ſummoueamus. Quoniam (ut Galenus inquit pri. de diff. feb. ca. 4.) huiuſmodi peſtilentes febres neque ſimplicem habebunt curationis indicationem, quemadmodum de cæteris febribus, quæ ex humorum putredine fiunt, ſed geminam: alteram nempe, quæ ex ipſa febre præſtatur; alteram uerò, quæ ex putredine ſumitur; quãuis putredo primo ſananda ſit tanquam febrium cauſa, nec interim febris, quæ per eam accenſa eſt ratio, non erit habenda, modo uires ualeant, & ſi in idem conſentiant, quæ febrem extingunt, & putredinem auferant, ſine cunctatione id agendum erit. At cum putredo in his febribus non ex quapiam interna cauſa ſed ex putrido inſpirato aere originem ducat, huic primo proſpiciendum erit, ne & putredinem, & febrem amplius in corporibus efficiat, atq; augeat; deinde quicquid eorum iam factum eſt ſummouere tentandum. Aerem itaque purifi-

Peſtis curatio.

Galenus.

C cabimus,

cabimus, atque putridum dissipabimus extinguemusque, multo ex odoratis lignis accenso igne, quod in magna illa pestilentia ex Aethiopia in Græciam populariter sæuiente fecisse Hippocratem scribit lib. de Ther. ad Pis. Galenus. Sint autem ligna odorata, & quæ igni admota suauissimum spirent odorem, qualia habentur libanotis, quem rorem marinum uocāt, laurus, iuniperus, quercus, agallocū, lentiscus, hyssopus, maiorana, salices, genistæ, & eius generis alia; uel species quædam aromaticæ, quæ spiritus quidem corroborent nostros; ut sunt cinnamomum, chariophylli, iuniperi semina, lauri baccæ, ualerianæ grana, spicæ nardi, cubebe, myrrha, styrax, ladanum, citri cortices aridi, limonumque, lignum aloes, laser indicus, olibanum, muscum, gallia moscata; omnibus tritis, & in puluerem tenuissimum redactis, ex qua florum citri infusionis tragacanthi effictis pastillis, ac igni subditis, aerem præstat euaporare, uel ita omnia hæc grosso modo contrita in ignem proijcere. mortuorum cadauera statim remouenda erunt, si adsint insepulta, ac singula uel sepulcris tradere, uel potius comburere opus erit. Et sic omni cura studebimus omnia quæ superius coinquinare, ac pestilentem aerem formare diximus, quamprimum euellere,

Hippoc.
Galenus.

euellere ac remouere, ut commodius, tutius, ac facilius ad humorum internorum putredinis curam accedamus. Quoniam uerò præcipuas in morbo leuando, ac humoribus corrigendis, aeris attracti qualitas partes habet, prouidendum ut qui ab ægro inspiratur aer, purus, & ab omni inquinamento liber, probeq; perflatus, & aquilonibus expositus sit: talis enim saluberrimus esse, uel omnium autorum sententia existimatur. Quamobrem præstandum id erit, ut primo ex ædibus omnia putrida auferantur, uel quæ facile putrescãt, cloacæ sæpius mundandæ, & nullo pacto ferendum erit ut animalia mortua ibidem retineantur, uel simile quidpiam mali odoris. Quod si aliqua causa id fieri probibeatur; citißime quidem curanda est fuga, & loci permutatio. si enim aer ipse putridus erit in causa totius contagionis, optimũ sanè fuerit celerrime fuga se proripere. quod quidem iubet Hippocrates lib. de nat. hum. & ad longißima inde loca, eaque saluberrima se transferant, inde minime de reditu cogitantes quam tota uis morbi dißipata, extinctaque fuerit. Quod quidem uulgus obseruans his tribus aduerbijs quasi compendio Hippocratis mentẽ explicans, uice prouerbij utitur Cito, Longe, Tarde. Cito inquam fugiant pestiferum periculum, ne diutius immorantes malum hũc mor- **Hippoc**

bum acquirant; cumque citò discesserint, mini-
me redeant donec periculum se se offerat; &
perinde domus in qua postea æger decũbet eli-
genda erit uersus sita Aquilonem, in loco non
utique cauo, qui nullum percipiat perflatum,
sed elato: sint tamen fenestræ clausæ quodam-
modo, ne multus, & pestilens aer ingrediatur,
præsertim si quæ erunt uersus Austrum. Quæ
uerò ad Aquilonem sunt positæ, interim pate-
re conuenit, ubi potissimum aer clarus, ac sere
nus fuerit. Turba quoque hominum tunc tem-
poris quantum fieri potest, ingredi probibea-
tur; nam præter id, quod aerem pestilentem se
cum trahunt, domum etiam calefaciunt. Pul-
ueres etiam, ac fumus euitandus erit; nam ita
perambulantes, dictus puluis eleuaretur, &
auxilium aeri iam putrido præstare poßit,
eiusque corruptas uires conseruare. Præterea
qui contagione nocent morbi, & pestilentes
sunt, cum totius substantiæ morbi dicti sint,
(sicut superius dictum est) præsidijs itemque
indigent prædictis, quæ quidem tota substantia
ijs aduersentur non qualitate ulla elementari.
Tam & si pro ratione superãtis in morbo qua
litatis, contrarijs etiam qualitatibus pugnan-
Galenus. *dum sit; ut & Galenus commento secundo ad*
Paulus. *librum de natura humana, & Paulus Egineta*
libro secundo capite trigesimo quinto docere
uidentur,

uidentur, ut si intemperies calidior fuerit, refrigerantibus utamur; si frigidior calefacientibus; uti si humidior siccantibus; si iusto siccior contraria qualitate uincentibus medeamur. Sed hoc aduersus qualitates manifestas pugnare est, non morbum, qui tota sua substantia lædit corporisq; nostri substantiam depascit curare, quod pestilens sit, & aliquid contineat substantiæ nostræ aduersarium, atq; corrumpens; ac proinde remedijs opus est, quæ proprietate substantiæ delere pestis contagiosæ uim possint. Domum itaque renouemus, ijs cum rebus, quæ uim quidem exiccandi habeant, neque ut interpres quidam dixisse uidetur ex sententia Auic. cum refrigerantibus, ut apud ipsum uidere liquet lib. quar. Fen. pri. Tra. quar. cuius explanationem quantum ampliorem reddiderit Clarissimus, eruditissimus, ac Diuinus quidem ille Paternus, iudicent peritissimi ubique homines, eique gratias meritò omnes agamus postquam dixit textum ipsum uel diuturnitate corruptum esse, uel male ab eodem interprete percognitum fuisse; quod ita uerum est, ut probatione magis, quam prædicti Fidelissimi Præceptoris mei auctoritate non egeat. Obstare igitur calidæ, ac humidæ intemperiei, quæ malam nobis aeris dispositionem porrigit, ea, quæ prediximus aperte demonstrant. Quod

Auic.

Paternus.

cum ita ſit, ea omnia quæ ſuperius poſuimus, nobis ualde erunt accommodata, quibus & nos addemus, ut ſæpius domus hæc aſpergatur aqua roſacea, aut aceto roſaceo, uel utriſque ſimul permiſtis, aut humi roſæ plurimæ, uiolæ, nenufaris flores, ſeu myrti ſubſternantur. In reliquis uerò ædibus, aulæ in qua æger iacet quotidie ignis ſuccẽdatur ex optimis atq; odoratis lignis, ac res etiam aliæ aromaticæ dictæ; ut ſi hyems fuerit ex ſtyrace, laſere Indico, agalloco, moſcho, olibano, ladano, gallia moſcata, citri corticibus aridis, charyophillis, ſampſyco, omnibus (ut ſupra etiam dictum eſt) tritis, & in tenuiſſimum puluerem redactis. Item ex libanotide, lauro, iunipero igni admotis ſuffire licet. Aeſtate uerò cubiculi ſolum ſternatur myrthi folijs, citri mali, ac floribus. Iuuerit etiam ex redolentibus pomis putamina accepta, cum roſis aridis ignibus admouiſſe: roſas item, uiolas, odoratoſque flores multos in cubiculo contineri utiliſſimum: irroretur cubiculi pauimentum, ac parietes etiam ipſi ſequenti aqua. Accipe aquæ roſarum, lib. aquæ myrti, & florum citri ana. lib. i. aceti roſ. albi libræ dimidium, uini cretici.℥.iiij.omnium ſantalorum ana.ʒ.i.camphoræ.℈.i.omnibus ſimul mixtis probeq; inuicem agitatis irrorentur cubiculi partes. In ſumma id cauendum

dum ne calidus, & humidus aer sit, sed frigidus (ut diximus) potius, ac siccus; ne caliginosus, conclusus, teter; sed purus, liber, suauis. In hunc etiam usum confert si eadem domus hoc alio decocto inspargatur. Recipe rosarum rubearum manip. i. santalorum omnium drachmas iiij. florum nenufaris, & uiolarum ana manip. ß. bulliant in sufficienti quãtitate aquæ, & addita quarta aceti parte, utare. quæ quidẽ omnia cum fecerimus, satis sanè sufficient ad aeris prædicti coinquinationem corrigendam. & sic deinceps ad aliam perueniemus humorum causam; hoc est primum. Cibi sint, qui & optimum succum generent, & facilè conficiantur, & putredinem horum arceant, ut & uirtus refici, & resistere perniciei cibo instaurata possit. ob id ad cibum cogendi sunt, qui pestilenti lue corripiuntur, quod in eo affectu prosterni plurimum appetentia soleat: quæ nisi congruo cibo reponatur, mox concidit uirtus. Ob id restrictissimè id dixisse Auicenna lib. quar. Fen. pri. quar. tract. cap. quar. est uisus. Plurimos eorum, qui uiriliter agunt, & se se ad cibum inuitant, à morbo liberari. Pane itaque, ac uino utãtur bono, ac ab omnibus malis qualitatibus libero, ac sincero. herbis quoq; mollioribus, ac minime obduratis: cibos præterea assumant cum uiribus concordes, hoc est

Cibi quales.

Auic.

Panis qualis.

tanta eis cibi quantitas exhiberi debet, quantam uires exigunt; illud semper considerantes, ne nimio cibo eos strangulemus, uel saltem putredinem, ac humorum corruptionem augeamus. Quo circa corpora, ut perbelle nos docet Hippocrates lib. sec. de nat. hum. extenuanda erunt, habita (inquam) ratione ut uires seruari poßint usque ad morbi summum uigorē, & ubi non ualeant una uice uel duabus in die, eam cibi quantitatem euincere, ac concoquere, in plures tum diuidenda erit, hoc est ter, & sæpius, sed parum, cibus exhibendus erit, quemadmodum docet idem Galenus com. 17. aphor. lib. pri. Vtantur itaque, iure ex caponum, altilium pullorum, perdicumve carnibus parato, in quod oxalidis, buglossi hortensis, intybi, aut lactucæ folia indantur. Intinctus fiant ex omphacio, rosaceo aceto, oxalidis uel punicorum malorum succo. Sed omnia citrij, uel limonis succus bonitate, & uirium præstantia, in pellendo ueneno superat: quo ne dum in cibis, sed & in iuribus quoque ipsis, atque etiamnum aquæ saccharatæ pro potu immiscendum puto, ac consulo. Istæc enim omnia putredini arcendæ, seminarijs pestilentibus frangentibus, atque alterandis, principibusque partibus confirmandis optimè facere, usu exploratum, ac deprehensum est. Vinum pro potu utique dandum

Ciborum quātitas unde sumenda.

Hippoc.

Galenus

Vinum quale.

est

est tenue ac odoratum, album, atque paucife-
rum, fontanaque aqua dilutum; idque ubi quie
ta, ac mitis febris apparuerit. alioquin potus
sit aqua frigida, affatim, copioseq; hausta, præ-
sertim si æger ardore æstuet, ut Paulus li. sec. Paulus.
cap. 36. ac Auicenna præcitato lib. copiosè do Auic.
cent. In maiori tamen parte pestilentium fe-
brium, ego abstinerem à copioso frigidæ potu,
quoniam licet sua aqua frigiditate ardorem
compescere poßit, humiditate tamen sua ni-
mia augere putredinem, atque obstructionem
crudiorem reddere, qui propelli debet, humo-
rem, uiresque deijcere, solet. Aqua uerò cum
utendum est, illi admisceantur, quæ ueneni uim
retundere facultatem habent: qualia sunt pa
ratus ex succo limonum syrupus, aut de duo-
bus granatis, uel ex oxalidis succo; proderitq;
plurimum si aquæ immadeãt folia aliquot oxa
lidis: nam præter id quod gratam gustui reddũt
potionem, salubrem etiam, & uenenis aduer-
santem efficiunt. Plus in uigiliam, quam in
somnum inclinent ægrotantes, modo uirium ra Somnus,
tio habeatur, ne nimia uigilia labascant uires. et uigilia
Cauendus igitur immodicus erit somnus cum
humidiora corpora reddat, sicut uigiliæ siccio
ra & imbecilliora ubi modum excesserint. Mo
tus quoque sit temperatus, quoniam febrienti-
bus haudquaquam conueniens est, tanquam ca
lorem

lorem in corpore augens, atque frequentius infectum ac uenenatum aerem inspirare maxime

Quies

cogũtur. Corpore igitur, ac animo potius quiescant, nec tamen ociosi, sed uoluptuosis rebus omnino incumbant, ut continuo contagiosæ pestis cogitationem animo expellant. Viuant itaque omni conatu sine ullo penitus timore, speque sint bona, fiducia in Deum animum foucant, nec mali formidine terreantur. Qui enim animo forti, infractoque sunt, hi bona ex parte morbo superiores euadunt: ut cõtra qui meticulosi, pusillanimes, diffidentesve fuerint, uinci protinus à malo consueuere. In summa strictißima uiuant ratione, & plenitas omnis, ac redundantia desit: quæ si forte adsit, primo leuibus clysterijs tollatur aut siliqua Aegiptia, sirupove rosaceo, aut melle aereo deuoratis. Sed iam ad alterum scopum uacuandi se-

Quæstio de sanguinis missione.

minaria morbi stylum uertamus. In quo quæri illud in primis solet, sit ne aut sanguine misso, aut purgantibus medicamentis in pestilenti af-

Galenus

fectu uacuandum. Galenus lib. pri. de diff. feb. cap. quar. certè in pestilenti aeris statu, quæ corpora superfluitatibus redundare animaduertebat purgationibus ea sanare studebat: Quarto tamen de sanit. tuenda manifestè omnino nos docet, ut quod alienum à natura sit, ut amplius ad primam humoris bonitatem re-

dire

dire non poßit educamus,& illud primum tentandum esse. Paulus quoque lib. sec. cap. 36. in sanguinis redundantia secandam uenam peste correptis iubebat, uti & purgandum, tum ijs,quæ à toto corpore superflua educunt, tum ijs,quæ urinam mouent, & (si pituita in uentriculo redundauerit)uomitionem excitādam consulit. Aetius etiam per uenæ sectionem tentandum esse docet quod putrefactum est euacuare, et ob id potissimum ubi sanguis abundet statim uenam secandam dicebat. Hippocrates quoque quart. de rat. uict. in acut. in acutissimis morbis uenā internam dextri cubiti secādam eße ait. Idemque Arabs Auicenna pestilentis febris curationem docens lib.quar. Fen. pr.tract.quar. ita inquit. Summa curationis earum est exiccatio: & illud cum phlebothomia,& solutione uentris. Et oportet(subdit) ut incipiatur in ea ad euacuandum. Si autem materia uincens fuerit sanguis fiat phlebotomia;et si fuerint humores,alijs euacuētur.His autorum præiudicatæ auctoritatis sententijs, uacuandum esse in pestilenti affectu, seu sanguinis mißione,si plethora adsit, seu purgantium medicamentorum auxilio,si cæteri uincant humores,perspectißimum haberi potest. Sunt tamen hoc in loco dißidia,neque ea quidem mediocria. tum enim de uenæ sectione ambigitur;

Paulus

Aetius

Hippoc.

Auic.

an in pestiferis febribus conueniat, tum etiã de purgatione. Qui mittendum nõ esse sanguinem putant, hoc potißimum inniti uidẽtur, quod ubi corruptio tota citra plenitatem, è contagione, & seminariis inquinatis dependet, tum profectò materiæ inquinatæ non esse sanguinis missione, aut purgante medicamẽto, quod delectu trahat, uacuationem moliendam, & pro compertò (inquiunt) haberi debet, & cum Galeno lib. 6. de sanit. tuen. experientia normæ uice habenda sit (aiunt) in iis, quæ ægris accidunt; exploratumq; sæpißime esse in pestilentiis bonam eorum partẽ quibus detractus fuerit sanguis, aut in grauia discrimina lapsos, aut mortẽ paulo post obiisse: & quibus missus non fuerit, bona ex parte euasisse, atque omnino inutilem in eiusmodi sanguinis missionem fore confirmant. ac proinde neque laborantem adiuuare, neque morbum leuare; sed cõtra grauius ægrũ offendere, et morbum truculentiorem, citiusq; interimentem reddere uolunt: idque perpulcra, optima, ac probabili ratione ostendunt, quod exagitata sanguinis missione pernicies extrinsecus in nos demissa, uacuato sanguine, & spiritu, promptius in pulmones, cor, uenasq; permeet, ac deferatur, maioreque impetu inualescat patefacta ad internecionem uia. Quorum ratio manifesta quidem uidetur, licet aliis adhuc

Galenus.

adhuc rem ipſam aperte confirment, cum præſertim hoc quoque aſſerant, quòd ſanguis ſecta uena exagitatus, promptius morbidam excretionem contrahit, quæ docta Galeni ſententia confirmatur lib. quin. de ſympt. cauſ. cap. quin. ob id ſcilicet, quod noxium omne quieſcens, cõſuetudine quadam nobis familiare efficitur. Vnde aſſuefactum corpus, aut nullam, aut certè minime noxam percipit: motum uerò, & agitatum, in parteſque ſanas impetu latum, illas afficit, & pro ſui ratione in contrariũ quendam ſtatum immutat, tumque non ſanas tantum partes, ſed & eas, quibus per quietem familiare factum fuerat, fatigatione, & alteratione ſui generis propria, hoc eſt pernicioſa euertit. & (ut Aphrodiſeus Alexander tradit) mota, ſollicitataque flamma ſeipſa calidior euadit: aer autem motus, atque diuerberatus, frigidior. Quod cum ita ſit (inquiunt ipſi) cum uena exagitetur ſecta ſanguis, profectò tetra lue infectus, magis ægrum uexabit; perinde atque aqua, uel fel, uel aloe ſit admixtum, amara magis fiet ſi agitetur, quam ſi conſiſtat; quod experientia docet. Addunt etiam ſanguinis miſſione uires ualde exhauriri, ut minus poſtea ſæuienti morbo reſiſtere queãt. Hæ quidem iſtorum rationes docent à uenæ ſectione abſtinendum in peſtilenti morbo; præſertim

Galenus.

Alex.

ſi

si morbus iam extra initij fines fuerit, & radi ces iam altas egerit. Sed iam de prædictorum perpulcra opinione satis. Nunc ad eorum declarandam perueniamus rationem, qui omnino uenam secari iubent. Qui igitur mittendum sanguinem putant ex sententia etiam Hipp. ac Galeni, aliorumque doctissimorum inniti uidentur, quod cum magnus quidem sit morbus, extremis autem morbis, extrema remedia conueniant, præsertim uerò ex hijs uenæ sectio est;
Hipp. quam etiam in magnis morbis Hippocrates probat quar. de rat. uict. in acut. tex. 19. Item quod in omni febre putrida saluberrimum esse
Galenus. uenam secare ait Galenus. 11. meth. 1. et 3. de
Paulus. uulg. morb. ca. 26. Paulus quoque, ac Aetius,
Aetius nec non Auenzoar assentiunt, & Rasis, ac alij
Auenzoar. plerique tum ex nostri temporis Doctores peritißimi, tum maxime antiquorum tempestate; nec præterea cōcordari possunt adinuicem,
Rasis adhucque sub iudice lis est. Hæc igitur de præpositis rationibus, & quæstione dictarum partium quæ quidem ultro, citroq; perpetuo trāsferri uidetur. Pro qua tamen rixa cōcilianda, si quod distante ratione, & astipulante experientia à nobis, uel ab alijs obseruatum est, ipsi proferemus; uolumus tamen in re adeo periculosa, tam sententiam nostram, quam dubitandi rationem protulisse. Vrgent profectò utrinq; rationes,

rationes, urget experientia. Obseruatum est à multis in pestilenti constitutione, quibus secta est uena conualuisse, sæpe etiam interijsse. Iulius Borgarutius Frater, uir quidem nostri tẽporis, & scientia, & usu rei medicæ peritißimus, quum anno iam elapso, quo nouißime per totam ferè Angliam pestis grassabatur, Londini medicinam faceret, ausus primus omnium uenam morbi initio in his tundere, felicißimo euentu, & magna cum sui authoritate, inueteratam iam cõtrariam opinionem euertit. Alij tamen tunc temporis alibi locorum, quibus sanguis missus fuerat interijsse omnes obseruarunt, uiri alioqui diligentissimi. Relatum nobis quoque est hic Patauij à nobilißimo, ac eruditissimo legis utriusque, Domino Francisco Gerondano Patritio Vrbinate, quod alias multoties audiuerit ab excellentißimo Domino Hieronymo Seraphino Medico Præstãtißimo, quo tempore Vrbini, ac fere per totam Italiã pestis grassabatur, nunquã uena secta usum fuisse, & recte tamen ei semper cessisse. Ita ut si tum rationes, tum experientiam spectes, statuere nequaquam poßis utrum agas. Breuibus tamen nos ex omnium prædictorum sententia rem ipsam explicare conabimur. Vt si magna plenitudo subsit, uirium robur, & florẽs ætas, sitque adhuc in initio morbus, mitti tum absq; periculo

Iulius Borgarutius.

periculo sanguis poßit, ac in primis illis diebus nulla expectata coctione, quoniam neque omni no euinci, aut concoqui quod putrefactum, ac corruptum est in his febribus à natura ualet, euacuare tentandum est. Quod quidem ut tutius fiat uenam internam dextri cubiti secabimus, nam uelocißimè, et plurimum ex his, quæ principes sunt partibus, uena hæc corpus uacuat. una itaque cum Hippocrate, & Galeno quarto de rat. uict. in acut. com. 24. in acutissimis morbis hanc incidendam cõsulimus; qua secta, eam, quæ sinistri cubiti interna est, uenã iterum secabimus. neq; enim simul multa sanguinis copia in his febribus extrahenda erit, ne uires postea labefactentur; & ob id tutius erit uenæ sectionem repetere, quam simul multam copiam sanguinis euacuare; & præsertim per prædictam sinistri brachij uenam, ut quæ magis è directo sita sit ipsi cordi. Nec aliud aduertẽdum uenit, nisi sectio uenæ humeralis, quæ quandoquidem secanda erit, tum præcipue, ubi uel pustulæ, uel quid simile post aures apparuerit: uenamque prædictam internam incidimus, ubi morbus sub alis, poplitis, seu malleoli uena ubi in inguinibus bubones appareant; dextra tamen ubi in dextra, & sinistra ubi in sinistra bubones emerserint. Quas uenas ac partes prædictas satis claras in libris no-

Hippoc. Galenus.

stris

ſtris Anatomicæ Contemplationis demonſtrauimus, ut quilibet cognoſcere poterit. Facta igitur in principio (ut diximus) morbi euacuatione ſanguinis, ſtatim ad corpus purgandum accedemus, eodem modo negocium perſcrutantes, quo, de uenæ inſtitutione docuimus, hoc eſt ut principio hoc morbi faciamus. Cum enim iã ſparſa contagioſa peſtis fuerit, & ſeminaria morbi latè diffuſa, nihil quicquam aut uenæ ſectio, aut purgatio, quæ ualidis medicamentis fit, prodeſſe poteſt; at longe magis nocere his, quas antea attulimus rationibus. Id ergo in uniuerſum obſeruandum, ne medicamentis purgantibus ualidis, uenenatum humorem educere ſatagemus, (magis enim tum irritatur, ut experientia docet) ſed placidis, & mitibus agamus: quæ educere modicè noxium humorem, non exagitare poßint: qualia ſunt ſiliquæ Aegyptia, mel aereum, ſyrupus roſateus, radix barbara, ex decocto acetoſæ, ſcabioſæ, bugloßi, & florum communium exceptis, adiecto aliquo ex antidotis, quæ infra memorabimus. Vel etiam poſtea mane accipiemus ʒ.i. pillularum communium ex loto aloe, uel ante capiemus, uel poſt ptiſſanæ parum, aut lactis ſeri, aut decocti acetoſæ, & pro ut uires, temperamentum, ætas, & reliqua poſtulauerint doſim eorum augere, ac minuere poterimus,

mus, singulisq; septimanis idē repetemus semel
aut bis, uel ter ad summū alternis uidelicet die
bus. Sed si nullū daretur cōmodum quo res præ
dictas minime habere possemus, utile ēt admo
dū fuerit loco pillularum exhibere ℥. ij.. uel au
reos tres, spumæ (ut sic dixerim) illius, quā ui
nū in dolio cōiunctā relinquit, tasum uulgo ab
Italis dicta, siue Allume di botte, qua fiat sub-
tilissimus admodum puluis, & cum uino in for
mam reducatur sirupi, aut electuarij, & quo
docuimus modo eas drachmas capiat æger,
tanquam utilissimum remedium, & experien-
tia comprobatum. Percommode enim pur-
gandi uim habet, nec calefacere facultate po-
test, & morbo huic conuenientius fuerit. Quā
quam bonum etiam sit rhabarbarum, agaricū,
sena, epythimum, mirabolani, caßia fistula, sac
carum uiolaceum, tamarindi, rosarum rubea-
rum succus, atq; huiusmodi, è quibus ea, à Me
dico seligenda erunt, ac inuicem componenda,
quæ ipsi pro ratione redundantium humorum
conducibilia esse uidebuntur. Capiemus quo-
que, pro pueris præsertim, mannam cum Gale
ni oximelite, uel cum hordeacea aqua, aut ptis
sana, aut aqua rosacea, uel lacte. Postquam ita
que omnia prædicta fecerimus, tum ad aeris pu
tredinem expellendam, cum etiam ad humores
corporis corrigendos; tempus quoque opportu
num

num iam erit ut spiritus labefactos roboremus, & suffumigijs cum antedictis rebus, & remedijs, quæ subscribemus: nunquam tamen desistentes ab aeris reparatione, at prædictos spiritus augendo, cum humorum continua diuersione. Sed hoc primum inspiciendum erit, memoriaque semper teneamus quod ubi putridus, ac pestilens inspiratus aer, uniuersus ad partes solidas cordis, aut eiusdem spiritus deflexerit, neque uenæ sectione, neque purgatione utendum est, neque ijs, quæ sudores, aut urinas cient, sed cæteris potius medicamentis alterantibus intus, & extra. neque etiam eandem legem obseruabimus in educendis eiusmodi uenenatis humoribus, ac in cæteris, ita ut concoquendi, ac præparandi prius sint, neque natura post coctionem, & secretionem eos excernere tentat, sed cum omnino alieni sint, atque uenenati, eos quam primum expellere conatur; & propterea etiam indiget aliquo confestim manum porrigente. Modo, his relictis, ad cor iterum conuertemur, quod cum uentriculo roborare statim debemus, & si tempus frigidũ esset caryophillys nihil est præstantius, ut si unum, atque alterum, uel cinamomi etiam tantillum ore æger retinuerit, aut quidquam ex rebus iam prædictis. Aere uero existente calido idem coniungas cum rosis, uiolis, santhalis,

uel maceres cum aceto aut ſimplici, aut roſa-
ceo; quæ quidem magnum præſtare poſſunt au-
xilium. Tutum etiam quodammodo eſſet fœni
culum recens continuo ore continere, aut
olfacere, uel aniſum, uel enulam campanam
cum ſaccaro conditam, uel melle, uel uino ſal-
tem commixtam, ſiue acetoſo aceto. Bonum po
ſtea fuerit, ore nucis glandis quantitatem po-
nere oppiati illius, quod infra adnotabimus, aut
trociſcorum, uel rotularum, quæ etiam poſtea
deſcribemus; & in ſumma amara omnia, quæ
putredini reſiſtendi uim habeant, & uermes in
tra corpus necare ualeant, proprium, aptũq;
hic locum poſſident, ut ſunt radices, folia, flo-
res, ſemina, ac fructus cardi benedicti, rutæ, ſa
licis, hyſſopi, camamillæ, fumusterræ, enulæ cã
panæ, centaureæ, radicis gentianæ, rhabarba-
rum, myrrha, aloes decoctum, perſicorum, ce-
raſarum, ac prunorum nuces, amygdalæ ama-
ræ, & alia huiuſmodi ſimilia, quarum partem
conſeruabimus. in formam opiati, uel cõſeruæ,
ac partem aceto communi, uel roſaceo quoq;
conſeruabimus. atque huius mane quotidie ie-
iuno adhuc ſtomacho cocleare unum, atque al-
terum exhibere poterimus. Probant etiam
multi, & apud quamplurimos Galliæ populos,
apud quos diu habitauimus, mirifice obſerua-
tur, tempore peſtilenti accipere omnibus die-

bus prope auroram, ieiuno etiam stomaco ficũ unum exiccatum cum ueteris nucis media parte, ac rutæ quinque aut sex folijs. quem ficum assari super carbones iubent; quod quidem medicamentum ab eis utilissimum obseruauimus. Ad idem etiam probatur pimpinella tum maior, tum minor, lactuca, & olera id genus similia, quæ in aperto oriantur horto. Ordeum decorticatum, coctumque in lacte uaccæ admodum utile reperitur. Poma aurea, uel (ut uocant) arancea medij saporis, punica poma, pruna, cerasa confecta, uel sicca, poma, pira, syrupi de succo limonum, de succo punicorum pomorum. Bona etiam, & magnopere commendatur à Galeno terra illa Armena, si uera reperiri posset. Commendatur etiam non minus Theriaca, immo ita efficacior habetur, ut Galenus libro de Theriaca ad Pisonem dixerit nullum utilius inueniri hoc medicamento; idq; confirmat, non solum peste correptos liberare, uerum etiam alios sanos penitus conseruare. Cordis tandem regioni epythema hoc erit imponendum. Rec. aquæ oxalidis, buglossi, nymphea, & rosarum rubearum ana. ℥. iiij. aquæ melissophylli, & florum citrangulorum ana uncias. ij. santhalorum omnium, & corallorum rubeorum ana. ʒ. iij. ligni aloes, corticum mali medici, seminis basiliconis, cinamomi ana. ℈. i. Galenus.

ossis de corde cerui numero.ij. croci.gr.iiij.ui-
ni albi odoriferi.℥.ij.& ß.omnibus simul com-
mistis,cum serico,purpureoq; linteo fiunt epy-
themata, quæ cordi proderunt ualde . Conue-
nit insuper eidem cordis regioni hoc medica-
mentum imponere.Recipe Theriacæ,ʒ.iiij.ter
ræ Lemniæ,& santhalorum rub.ana.ʒ.i.aquæ
ros.& aceti parum, fiat ad modum unguenti;
& locum inunge.Postea ad sacculos parandos
accedemus,qui ualde etiam commendantur,ut
Recipe florum nimpheæ,buglossi , rosarum ru.
ana.m.ß.florum citrangulorum, rorismarini ,
& melissophylli an.ʒ.ij.santalorum, & coral
lorum rubeorum an.ʒ.iij. ligni aloes, corticũ
citri,seminis basiliconis an.ʒ.i.foliorum dipta
mi,zedoariæ,ciperi, & baccarum iuniperi an.
℈.ß.croci.gr.iij.ossis de corde cerui nu. i. mar
garitarum, aut lapidum pretiosorum contrito
rum,seu solius smaragdi.ʒ.ß. aut ℈. iiij. am-
bræ,& moschi gr.ij.& cum serico, & purpu-
reo linteo, omnibus simul commistis,ac contu-
sis,sacculi fiant, quos huic regioni ferant ægro
tantes,& sic fauente Deo eos à peste liberabi-
mus . Nec aliud quicquam relinquitur cura-
tioni nisi oppiati illius descriptionem ostende-
re,qui quidem experientia roboratur , proba-
turque ab omnibus,Galliæ,Piccardiæ, Burgun
diæ,ac Normandiæ Medicis , apud quos hisce
oculis

oculis mirum fructum ex eo oppiato eos collegisse prospexi, maxima cum omnium laude, ac honore. Recipe igitur rosarum, buglossi, & boraginis conseruæ ana. ℥. i. optimi boli, uel lapidis, aut terræ ex Armenia, Theriacæ, aut optimi Mitridati ana. ℥. ß. pulueris diamargariton frigidi, lætificantis Galeni, & smaragdi, an. ʒ. i. omnia simul commisceantur & singulis diebus mane capiat æger per horam ante prandium unius iuglandis nucis quantitatem, et ratione temporis uel calidi, uel frigidi augeat, ac minuat medicus Theriacam, aut Mitridatum. Confert etiam maxime si capias radices gentianæ, enulæ campanæ cum aceto rosaceo, uel simili sex horis contemperatis, deinde eas exiccces, & capias simul radices tormentillæ an. ℥. ß. seminis cardi benedicti, seminis acetosæ, seminis citrij. an. ʒ. iij. citrij corticum exiccatorũ, terræ Armenicæ. an. ʒ. vi. corallorum rubeorum, spodij arabi ueri, pulueris lætificantis Galeni, diamargariton frigidarum, & smaragdi an. ʒ. ij. quæ omnia simul commiscens, posteà partem in trociscorum formam reducito cum sirupo de acetositate citry, uel limonis, & partem in formam rotularum cum saccaro rosaceo resoluto cum aqua rosacea, uel cum aqua eius herbæ, quam aromatarij Morsum diaboli uocant, & aqua cardi benedicti, aqua scabio-

ſæ,ex quibus,urgente frigore,capiat æger mane ad pondus unius aurei ſic ſimpliciter. ſed ſi calor uexauerit,capiat cum aquæ roſaceæ ſufficienti quantitate, aut decocti acetoſæ,uel reducat in pillulæ formam, ut roboret partes omnes principes,ſpiritus omnes,& putredini etiã reſiſtet. Poteris etiam hunc in modum medicamentum,quo ipſe utor,parare. Recipe radicum galliopſis.℥.i.ß.croci.ʒ.ij.ſeminis erucæ, radicis angelicæ,pimpinellæ.℥.ß.fiat puluis utiliſſimus.adde Theriacæ Andromaci.℥.iij.miſceantur in mortario. de quo detur ſcrupulus unus ſub aurora,& non ſolum peſte correptos liberabit, ſed etiam id efficiet, ut nemini noceat infectus aer,et ſi aliquem inuadat.qui hoc non ſumpſerit(nam qui ſumpſit liber eſt)recipiat huius electuarij gr.v.uel.vi. cum.℥.ß.olei ſcorpionis tepidi,ac aliud non bibat,ac aquam in qua decocta ſint cotonca duo diuiſa in particulas decem,uel duodecim,aquæ fontanæ menſuras uulgares duas. ad medias coquatur, de quo detur potui quantum deſiderat. Id præcauebit,& inflammationem colli,& aliorum intrinſecus poſitorum. præſtaret antea accipere radicum paſtoniæ,ideſt cardi fullonium.℥.vi. elotas, & purgatas præparari cum aqua fontanæ cum prædicta forma, & ad ſufficientiam utatur prædicto modo. ſi autem temperies naturalis,

turalis modo disposita erit, propter antiquum genus morbi, uel simile, aut seni addatur uini iuxta considerationem temperamenti, ut notũ est. Hæc omnia sic obseruando, nullus peste laborantium morietur. Reliqua ab alijs quamplurimis autorum monumentis petas, eosque consulito; reperies enim non paucos, qui pestis medicamina conscripserũt. Nos uerò quæ magis conducibilia uisa sunt, ratione, & experimento cõprobata hic meminimus, ne scilicet in magnã Tractatus hic excresceret molem. Qua de causa non nulla breuitati incumbens consulto prætermisi, quæ fusius scribere potuissem. Et ita de uacuandi scopo satis dictum sit. Nũc ad bubonis pestilentis, carbonisq; curationem proximè accedamus. Ergo si bubo apparuerit, mox locus, in quo insidet acurate spectandus erit, num in cerebri, cordis, aut hepatis emunctorio constiterit, hoc est, sub aures, axillas, inguina: tumque foras euocandi, non intrò trudendi intentio sit. Euocatur autem foras calidis attrahẽtibus admotis. Quamobrem ex usu erit cataplasma ex cæpis, & theriaca confectum admouisse. Conficitur autem sic. Excãuentur cæpæ aliquot, intra quarum cauitatem theriaca indatur, suoque operculo integantur, & prunis simul subditæ donec mollescant resideant, probèque tritæ buboni admoueantur.

Bubonis, carbonisque curatio.

Confert

Confert item cataplasma ex cepis, calamento, origano, hyssopo, contritis, et in lixiuio elixis, quibus in tritura addantur ammoniaci guttæ, galbani, serapini ana. ℥. ij. terebinthinæ, mellis, ceræ quantum agglutinandis omnibus uisum fuerit, & buboni ad suppurationem admoueatur, theriaca semper his, quæ admouentur indita: trahendi nanque ad se uenenum, etiam appositu, potestatem habet, ut Galenus li. de theriaca ad Pisonem conceptis uerbis testatur. Galenus. Prodest quoque plurimum deplumem gallum, podice buboni admoto diu continuisse, ita ut galli ore occluso, podice trahere aerem gallus cogatur, sic enim una, et uenenum ad se trahit, sibique mortem concitat. Quamobrem plures in id habendi sunt, ut in demortui locum alter confestim supponatur. Ex ficubus item siccis, sale, fermento acri, passulis enucleatis, omnibus ex oleo liliorum exceptis, emplastrum conficitur ei rei ualde idoneum. Si uerò eum eligere exoptas, qui fortè euanuerit: recipias gũmi euforbij. ℥. i. & subtilissime pulverizetur. inijce aquæ fontanæ libra una. stet paululum. Inde intingat linteolos recentes, & tepidè loco bubonis applicato. deinde recipias ficus sex, uel septem, alchechingis seminis. ℥. i. uel. ʒ. x. conterendo in mortario fiat massa emplastri, super asserem quercinum tepefiat, applicetur loco

loco bubonis,ſpecificata uirtute extrahet, & digeret. ſuppurato bubone,candenti ferro aperiendum eſt,diuque fluere permittendum. tūq; extergentibus,& uires trahentibus utendum, donec uenenoſa omnis lues exhauſta fuerit. Agglutinantibus poſteà, ac ſigillantibus commode utendum. Interea uerò dum hæc perficimus,antidotis ſupra ſcriptis perpetuo utendū; hacque methodo curari bubo peſtilens poterit. Carbonis uerò hæc propria eſt curatio, ut candenti ferro,ſi fieri id commodè poſſit,protinus uenenum intus latens extinguatur: quod nullo præſentiore remedio,quam igne fieri poteſt. Quod ſi ignem æger ferre non poßit,aut nolit, ſcarificatu circumcidendus locus eſt, ſanguiſque effluere ſinendus: moxque in ambitu, ne uenenum latius ſerpat, bolum armenam, ex aceto,& roſaceo oleo imponere expedit. Carboni uerò ea admouere, quæ urendi uim habeant, & trahendi facultate ſint prædita, inter quæ primas, quæ ſequuntur partes obtinent. Accipe uitellum oui,ſalem tritum, fuligi nem camini,fermentum acre, caricas bene pingues,ſcabioſam,& ſymphitum ſimul contrita, & oleo liliorum imbuta, in modum cataplaſmatis imponito. Theriaca ex adipe ſuillo admota,cum ſalis momento,& pipere optime facit. Non nulli ſaphyrum tota ſui ſubſtantia ua

lere prædicant, si carbunculo admoueatur. Cibabimus ægrotum maxime uictus ratione perstricta, cum acetosa, borragine, beta, buglosa, cũ prunis aqua infusis, & electo aceto, uel saccaro rosaceo. Postea (si fieri potest) æger dormiat die integro, ac nocte; id enim experientia comprobatum multoties est, & quo citius hoc fiat, eo melius, ac utilius. sed si dolor, aut aliud, somnum impediat, rebus ijs utemur, quæ somnum conciliandi uim habeant: Et cum prædictis iam rebus carbonem remouebimus. Sed id unũ interim animaduertendũ erit, ut æger quotidie corpus euacuet, uel cibis, uel natura, uel suppositorijs, aut clysteribus, & ut res postulat ea repetere, donec corpus semper molle inueniatur. Postea copiosè secanda erit uena ex eodem latere, si uires, & reliqua consentiant. quod si semel nõ suffecerit, iterum repetamus, iuxta scilicet Medici consilium, ac rationem. Quod si debilitas, uel ætas, & cætera sectionẽ non admiserint, cucurbitulis scarificatis hoc fiet, aut hirudines; iuxta morbum applicabimus, dummodo quod nocuum est euacuetur. postea iterum remedia morbo applicabimus, cum scabiosa, uel butyro recenti sine sale, aut sanguine dulci, aut alijs rebus prædictis, toties id repetentes, quoties opus fuerit. Si uerò carbones ualde excreuerint, tunc facta prædicta sectione,

ctione, cum rebus omnibus iam dictis, ueneni uim omnino remouendam curabimus. At ubi non amplius serpit, sistiturque maligna putredo, tum escharam remouere emollientibus expedit, idque sensim: quod præstat iterum butyrum accipere ex oui luteo: item si ex altheæ, & maluæ folijs, atque radicibus, aqua decoctis, & cribratis, ex butyro, & suillo adipe pulmentum confeceris, unice ad id prodesse exploratum est. Amota tandem eschara, detergentibus utẽdum, nempe rhodomelite ex succo apij, uel unguento ex resina parato, aut unguento, quod mistum officinæ uocant. Detersa sanie, epuloticis, sarcoticisque utendum est, unguento ex aloe, myrrha, olibano, sarcocolla, & argẽti spuma parato. Hæc tandem de carbonis curatione dicta sufficiant.

De præcautione à Pestilentia, antequam quis incidat: & modo præseruationis.

N*ASCI pestilentes morbos, ex corrupto, atque uitiato malo aliquo inquinamento, aere: hancque primam, atque præcipuam contagiosorum morborum, & pestilentium causam esse, satis iam abunde superius dictum est. Causas deinde alias, signa, prognostica, curationem, & reliqua iam præposui*

mus,

mus, ita ut ad perfectum rei tractatum, nihil ulterius demonstrandum uenit; nisi modum, quo homines à pestilentia præseruari possint, in eam antequam incidant: sic enim absoluta admodum uideri poterit de pestilentibus morbis tractatio. Ergo si pestis uis locum quempiam occupauerit, in quo quidem tales homines degunt, qui iustas ob quasdam causas pestilentem aerem fugere ac alias regiones migrare nequeant, quo minus à pestilenti, & putrefacto aere patiantur, unus siquidem ac primus est in omnibus communis scopus; quod uidelicet corpus quam maximè superfluitatibus uacet atque optime spiret. Secundo loco post hoc, ut præpotenti causæ quo ad eius fieri potest aduersetur. Quare paucißimus spiritus corpus ingrediatur, isque ut maximè peregrinus sit prouidendum est, ex Hippocratis lib. de natu. hu. decreto uidere licet, peregrinus inquã, hoc est purus, attenuatus, nullo inquinamento corruptus, odoratus, ac salutaris, prorsusque ab eo, qui morbum infert quam alienissimus, quod peregrini nomine indicauit Hippocrates. Prouidebitur sanè ut talis inspiretur, si à septentrione manantes auras, quæ, (ut superius prædiximus) saluberrimæ esse solent, exceperimus, domusque, in qua commorari debent eligatur admodum purissima, ab omnibus præsertim,

Hippo.

